

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Власенко В. З історії встановлення пам'ятника М. Драгоманову в Софії. *Българска украинистика*. Софія, 2012. № 2. – С. 126–135.

2. Листування В. Филоновича з головою Державного Центру УНР А. Ливицьким, військовим міністром УНР В. Сальським, генерал-хорунжими В. Петровим, О. Удовиченком, П. Шандруком, В. Змієнком... щодо видання і розповсюдження журналу «Гуртуймося», діяльності українських громад на Балканах, в інших країнах та з інших питань життя української еміграції. 23 травня 1922 р. – 18 грудня 1926 р. *ЦДАГО України* (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 269. Оп. 2. Спр. 267. 295 арк.

3. Паращчук, Михайло «Доклад за украинската емиграция в България». Софія. [след 1934]. *ЦДАБ* (Централен държавен архив на Република България). Ф. 1717К. Оп. 1. А. е. 415. 5 л.

4. Хроніка. В Болгарії. Софія. *Тризуб*. Париж, 1926. Ч. 42. – С. 31.

5. Хроніка. З життя української еміграції. В Болгарії. Українсько-Болгарський Комітет допомоги голодуючій Україні. *Тризуб*. 1933. Ч. 44. – С. 13.

6. Таблица за приходите и разходите на Комитета за честване на 120 годишнината от рождението и 75 годишнината от смъртта на Тарас Шевченко. Софія. 10 – 24.03.1935. *ЦДАБ*. Ф. 1717К. Оп. 1. А. е. 296. 1 л.

7. Листування В. Филоновича з державними, військовими, громадсько-політичними діячами, приватними особами, емігрантськими організаціями з суспільно-політичних та інших питань, життя і діяльність української еміграції. 1 січня – 30 червня 1935 р. *ЦДАГО України*. Ф. 269. Оп. 2. Спр. 280. 196 арк.

8. Хроніка. З життя української еміграції. В Болгарії. Карпилівський Г. 1-й український конгрес у Софії. *Тризуб*. 1933. Ч. 41. С. 30–32.

9. Хроніка. Софія. *Гуртуймося*. Софія, 1937. Ч. 2–3 (XX-XXI). С. 35.

Жигло В. В., канд. іст. наук, доц.,

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

ІСТОРИОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

Гімназійні роки були початком формування наукового світогляду М. С. Грушевського. Професійне становлення його відбулось у Київському університеті. Реконструюючи теоретико-методологічну модель «раннього» Грушевського, відзначимо впливи на неї просвітницьких, романтичних та позитивістських ідей.

Центральним пунктом його історіософії було розуміння «народу-нації» як головного суб'єкта історичного процесу. Рушіями поступу народу, згідно з позитивістською «теорією факторів», М. С. Грушевський визначає різні чинники: економічні, культурні, політичні відносини. У його методологічній моделі на перше місце поставлено прийоми критичного джерелознавства; особлива увага приділена принципу об'єктивності та засобам верифікації отриманих результатів, а найбільш вживаними методами були історико-порівняльний, історико-генетичний та ретроспективний.

Львівський період найбільш плідний у творчості М. С. Грушевського. Саме тоді він написав більшість наукових праць, обґрунтував основні концептуальні ідеї, створив цілісну теоретико-методологічну модель.

Історіософські міркування М. С. Грушевського зосереджено довкола головного об'єкта його історичної схеми – «народу–нації», який є творцем матеріальної та духовної культури людства. Рушієм поступу народу є подолання соціальних диференційно-інтегральних суперечностей. Учений схилився до розуміння закономірності історичного розвитку, але розвитку, відмінного від природного світу, більш складного та багатофакторного. В основі історичного процесу М. С. Грушевський бачив два головні фактори: об'єктивні соціально-економічні закономірності та індивідуальну поведінку людей. З цих факторів витікала і складність встановлення законів історичного розвитку: якщо соціально-економічну основу історичного процесу пізнати можливо, то передбачити наперед суб'єктивну людську поведінку дуже важко. Наслідком цього є певний песимізм вченого щодо можливості встановлення всезагальних законів розвитку людства та передбачення його подальшої долі.

У методологічній моделі М. С. Грушевського поєднано розуміння принципів історичного пізнання, методів наукового дослідження та соціальних функцій історичної науки. Провідними принципами історичного пізнання у нього були об'єктивність, історизм. Найбільша увага приділялась об'єктивності наукового дослідження. Використання принципу історизму, на думку вченого, сприяло усвідомленню індивідуальності та неповторності феномену минулого, а також діалектичному баченню історичних змін.

Багато уваги у методології М. С. Грушевського приділено методам історичного пізнання та різноманітним дослідницьким прийомам. Серед методів виокремлюються загальнонаукові (історичний, логічний, абстрагування та системний) та спеціально-історичні (історико-порівняльний, історико-генетичний, історико-типологічний та ретроспективний). Крім традиційних спеціально-історичних методів, М. С. Грушевський використовував також різноманітні прийоми (комбінування) та соціально-психологічний підхід.

М. С. Грушевський наголошував на великому значенні соціальних функцій історії у пробудженні національної самосвідомості. Серед них він особливо актуалізує функції соціальної пам'яті, науково-пізнавальну, виховну та політико-ідеологічну.

За своєю структурою та якісними характеристиками методологічна модель М. С. Грушевського наближається до неопозитивістської версії науки, що дає підстави назвати її «змодернізованим позитивізмом».